

Quae rationes accessoriae, quas postremo loco tetigi, videntur suo tempore aliquos praesules movisse (ut in perturbatione illa in Germania per antiquo-catholicos vel potius neo-protestantes Vaticanum Concilium respuentes inducta), ut communicationem cum sacerdote neo-protestanti fidelibus etiam in necessitate articuli mortis interdicere. Ceterum si et scandalum removetur, et periculum perversionis praecavetur (id quod certe fieri potest; imo scandalum cessabit, si fideles dedocentur): susceptio sacramenti per ministerium sacerdotis etiam „vitandi“, alio deficiente, in articulo mortis non debet haberi illicita. Ita ex SS. Pontificum et communi theologorum sententia: cf. S. Alph. l. 6. n. 580, ubi clare dicitur, Innocentium XI praecepisse, non amplius dubitandum esse de veritate affirmativae sententiae (sc. quae docet, licere a sacerdote vitando in illis circumstantiis sacramenta necessaria recipere). Cf. etiam S. Alph. in q. 19 *inter quaest. recentius reformatas*, Suarez *de censur.* disp. 11. sect. 1 n. 14—16.

54 Pro hujus quaestionis dilucidatione non abs re est subjicere responsa quaedam, quae occasione perturbationis Gallicae a Pio VI. datae sunt 28. Maji 1793 (v. Scavini ed. 10 t. IV n. 415):

1. Licitum non esse adire presbyterum juratum (sc. agebatur de sacerdotibus intrusis, qui juramentum in constitutionem civilem cleri Gallicani emiserant) pro sacramento baptismatis, nisi in casu extremae necessitatis, in quo non sit alius valens baptizare.

2. Non posse fideles adire parochum intrusum pro contrahendo matrimonio; unde si non suppetat medium habendi presbyterum catholicum facultatibus opportunis ad hoc instructum, fideles debere contrahere sine praesentia proprii pastoris (coram aliis testibus).

3. Fideles *posse* in articulo vel periculo mortis sacramentum poenitentiae recipere a sacerdotibus juratis et etiam a parochis intrusis, deficiente quovis alio sacerdote catholico.

4. Fidelibus vetitum esse assistere etiam diebus Dominicis et festivis sacrificio Missae aliisque officiis celebratis a presbytero seu parochio jurato, neque licere aliis ejus functionibus interesse, vel ab eo officia ministerii petere, neque officio patrini fungi, si casu intrusus baptismum ministret.

5. Licere sacerdoti catholico non jejuno hostias consecratas a sacerdotibus catholicis consumere, ne in manus veniant intrusi, si aliter reverenter conservari nequeant.

Tandem licere fidelibus genua flectere coram hostiis consecratis ab intrusis; sed ne hujusmodi cultui praestando immiscere se videantur catholici cum schismaticis, curandum iisdem catholicis, ut occasiones declinent occurrus schismaticorum, quum Sacramentum deferant.

Appendix.

Circa sacramentorum susceptionem igitur graviter peccant praecipue:

1. qui scienter suscipiunt sacramenta mortuorum sine attritione aliisque actibus praeviis;
2. qui scienter suscipiunt sacramenta vivorum, antequam restituti fuerint in statum gratiae;
3. qui suscipiunt sacramenta a ministro indigno sine causa excusante plus minusve gravi, prout major minorve est ministri indignitas.

Tractatus II. De Baptismo.

S. Thom. III. q. 66—71 incl., S. Alph. l. 6 n. 94—160, Tambur. *theol. mor.* t. 2 l. 2 etc.; ex recentioribus de iis, quae ad praxim baptismi pertinent, erudite et copiose scripsit Gassner l. c. c. 13.

Caput I.

De essentia et natura Baptismi.

„Primum omnium sacramentorum locum“ — utor verbis Eugenii IV⁵⁵ in *Instructione ad Armenos* — „tenet sanctum baptismum, quod vitae spiritualis janua est: per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficitur Ecclesiae. Et quum per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua et Spiritu renascimur, non possumus, ut inquit Veritas, in regnum coelorum introire.“

Brevem definitionem tradit Catech. Rom.: „Baptismus est sacramentum regenerationis per aquam in verbo“, seu: Sacramentum, quo per ablutionem et certa verba homo a peccato mundatur et filius Dei adoptivus evadit. S. Paulus ad Ephes. 5, 26 illum vocat „lavacrum aquae in verbo vitae“ et Tit. 3, 5 „lavacrum regenerationis Spiritus Sancti.“

Quare ut quid sit baptismus intelligatur, explicandum fusius est: 1. quae sit illa gratia seu ille supernaturalis effectus, cujus est signum efficax; 2. quale debeat esse signum, seu quae materia et forma, ut illius gratiae ex Christi institutione evadat efficax.

§ 1.

De gratia et effectu Sacramenti Baptismi.

I. Effectus baptismi brevi hac voce *regenerationis supernaturalis* continetur.

II. Plenius autem hanc regenerationem explicant hi insignes effectus:

1. *Impressio characteris*, quo fit 1) ut baptizatus sit membrum Ecclesiae visibilis et capax reliquorum sacramentorum, quae Christus Ecclesiae suae reliquit; 2) ut baptismus iterari nequeat. Cf. supra Eug. IV et Trid. sess. 7 can. 9.

2. *Deletio peccati* originalis et peccatorum personalium, si qua commissa sunt, per infusionem gratiae sanctificantis et divinam filiationem adoptivam. V. Trid. sess. 5 can. 5 et sess. 6. cap. 4.

3. *Remissio omnis reatus poenae*, etiam temporalis. *Instr. ad Armenos*: „Hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpae originalis et actualis, omnis quoque poenae, quae pro ipsa culpa debetur.“ Denzinger *enchir.* n. 591.

4. *Jus* quoddam speciale *ad auxilia actualis gratiae*, quibus adjunctus homo vitam christianam agere possit. Cf. Trid. sess. 6 cap. 11 et can. 18.

III. Baptismus est sacramentum necessitate medii necessarium ad salutem: ita tamen, ut haec necessitas medii in adultis baptismo Flaminis, qui vocatur, et baptismo sanguinis seu martyrio suppleri possit, in infantibus in solo casu martyrii suppleatur. Trid. sess. 6 can. 4: „Quae translatio (i. e. in statum gratiae) post evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis aut ejus voto fieri non potest“ et sess. 7. can. 5 *de bapt.* Quod colligitur ex verbis Christi Joann. 3, 5. „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.“

⁵⁶ **Uberior explicatio:** Ad I. nota: Sicut generatione homo constituitur membrum humani generis et filius Adami, non solum quatenus physice ab Adamo descendit, sed etiam quatenus sub Adamo *ut morali generis humani capite* constituitur, originali peccato infectus: ita regeneratione per sacramentum baptismi sub morali capite novo, Christo, secundo Adamo, constituitur, atque Christi corpori morali seu mystico ut membrum coadunatur.

Corpus illud Christi morale 1) est Ecclesia visibilis in hac terra; sed 2) sensu aliquatenus ampliore, aliquatenus strictiore intelligitur de omnibus sive vivis sive defunctis, qui per gratiam et caritatem sive consummatam sive nondum consummatam Christo conjuncti sunt.

Ad II. 1. Characterem baptismali homo imperfecte constituitur membrum Christi.

Videlicet character ille est nota indelebilis animae impressa seu spiritualis quaedam transformatio, qua, qui naturali formatione homo est, sit et indelebiter maneat christianus, Christo quasi novo quodam jure consignatus atque in ejus dominium transscriptus; verum non in dominium servile, sed filiale, vi cujus particeps sit vel fieri possit omnium Christi bonorum, ut Ejus frater et membrum, et cum Christo capite ad divinum cultum divinamque gloriam speciali modo deputatus atque consecratus. Cf. S. Thom. III. q. 63 in omnibus art.

Ille autem effectus est solummodo inchoatio quaedam transformationis et regenerationis, quam baptismus perficit, ut S. Thom. I. e. art. 4 ad 1. innuit, et Suarez disp. 11 sect. 1 in fine (in III. p. S. Thom.) aperte docet, „prius natura“ inquit „datur character, quam gratia sacramentalis“.

2. Formaliter igitur perficitur illa regeneratio per gratiam sanctificantem, qua homo ex inimico fit amicus Dei, haeres regni coelestis, filius Dei adoptivus, ut colligere licet ex Ephes. 5, 26 etc.; II Petr. 1, 4; I Joann. 3, 1. Quae sanctificatio omnem culpam coram Deo aditum supernaturalis beatitudinis excludentem delet, sed ita delet, ut simul hominem interne renovet atque quodammodo deificet. (Cf. S. Greg. Nyss. *serm. in diem lum.* Migne, PP. gr. tom. 46 p. 580.)

3. Regeneratio in baptismo ex plena Dei bonitate et misericordia efficitur; quare perfectum quiddam et absolutum habet. Reconciliatio

non fit, ut in sacramento poenitentiae, per misericordiam cum justitia conjunctam. Hinc est, ut et culpae et poenae plena fiat remissio. Nihilominus quia neque poena remittitur sine remissione culpae, neque ulla culpa venialis sine aliqua illius retractatione remittitur, in adultorum baptismo facile accidere potest, ut *non omnis* culpa et poena remittatur, siquidem alicujus venialis peccati affectio facile in catechumeno haerere potest. Attamen quum primum postea culpa retractata fuerit, et haec et omnis poena illi debita exstinguetur.

4. Jus ad speciales gratias actuales ipsam sanctificationem consequitur atque eo abundantius obtinetur, quando per sacramentum sanctificatio effecta aut aucta est. Haec enim specialis auxilii collatio ratio praecipua est, cur Christus plura atque diversa sacramenta instituerit; ejusque auxilii quasi jus ex baptismo oriri eo ipso patet, si animum convertimus ad conditionem filii Dei, quam per baptismum homo consequitur. Deus enim id sibi debet, ut quos tamquam filios suscepit, speciali protectione prosequatur.

Ad III. 1. Necessitas baptismi praeterquam ex doctrina Christi ipsius praecipue elucet ex summa cura, quam Ecclesia a primis saeculis impendit, ne ullus infans sine baptismo decederet, atque ex doctrina Patrum, qua haereticos illos, qui peccatum originale negantes infantium baptismum negligebant, impios et crudeles in parvulos vocaverunt, vid. impia sua haeresi et incuria eos re ipsa a beatitudine deturbantes.

2. Neque infantibus, qui propriis actibus sese juvare nondum possunt, aliud remedium salutis relinquitur, nisi forte etiam ipsi in odium fidei necem patiantur. Constans est enim doctrina et praxis Ecclesiae, quae etiam tales parvulos ut veros Martyres supernaturalisque beatitudinis consortes colit atque veneratur. — Pro iis autem, qui usum rationis adepti sunt, quamquam baptismus medium est a Christo institutum, nihilominus perfectae caritatis actus id semper operatur, ut gratiam sanctificantem divinumque amorem conciliet: quare dubium minime est, quin ii, qui baptizari non possint, etiam sine baptismo salvari *possint* per actum perfectae caritatis et contritionis.

Quoniam autem ille actus perfectae caritatis et contritionis a Deo acceptatur ut relatus ad sacramentum baptismi, quod — si fieri potest — postea suscipiendum est: ille actus tunc vocatur baptismus Flaminis, i. e. Spiritus Sancti, quia regeneratio illa fit sine aqua ex *solo Spiritu Sancto*.

3. Verum id discriminis inter sacramentum baptismi et inter baptismum sanguinis et baptismum Flaminis intercedit: 1) quod solum baptismi sacramentum reddat hominem aliorum sacramentorum capacem; 2) baptismus Flaminis non semper delet omnem reatum poenae: sed id tantum obtineat, si tantam intensitatis vim habuerit, ut ipse ille actus poenis alioqui sustinendis aequivaleat; 3) baptismus autem sanguinis secundum theologos hanc praerogativam habet, ut id omne homini conciliet, quod requiritur, ut et culpae et poenae omnis remissionem accipiat. Quare sive actus perfectus caritatis et contritionis necessarius est, sive attritio martyri sufficit, ut peccati fortasse commissi remissionem obtineat: id dubium esse non debet,

quin Deus propter promissionem suam certo curaturus sit, ut qui vere martyrium subeat, hos necessarios actus, antequam plane sit extra statum viae, eliciat. Fusius vide haec omnia apud theologos dogmaticos tractata.

§ 2.

De materia Baptismi.

A. Materia remota.

⁵⁸ I. Materia valida baptismi est sola et quaelibet *aqua naturalis*: v. Joan. 3, 5; Trid. sess. 7 *de bapt.* can. 2; Florent. *Instruct. ad Arm.* (Denz. n. 591).

II. Materia, ut licita sit, in baptismo solemniter debet esse *sub gravi aqua consecrata* decenter munda. In baptismo privato verum convenit quidem, etiam a laico adhiberi aquam *lustralem*, si ad manus est; peccatum autem non videtur esse, si sive a laico, sive a sacerdote adhibetur quaelibet aqua simpliciter naturalis. Cf. S. Alph. l. 6 n. 102. 3.

Uberior explicatio. Ad I: *Valida materia* est 1) aqua, sive ex puteis, sive ex fluminibus, ex lacu, palude hausta;

2) aqua ex pluvia, rore, nebulis etc. collecta;

3) aqua mineralis, ferruginea, turbida etc., siquidem heterogenei elementi admixtio adeo parva naturam aquae non transmutat: idem igitur dic, si omnino parva pars alterius liquoris in aquam injecta, vel sat parva copia sacchari vel salis aquae admixta sit;

4) aqua ex nive, grandine, glacie soluta et in statum liquidum redacta; ex vapore iterum condensata, vel destillatione ab elementis extraneis depurgata.

⁵⁹ *Invalida materia* est: 1) Lac, sanguis, vinum — nam etsi multa ex parte elementa chimica aquae adsint, nemo tamen ejusmodi materiam vere aquam vocat (S. Alph. l. 6 n. 103);

2) humores humani corporis, ut sudor, sputum, urina: S. Alph. ib.;

3) jus, cerevisia, aliique potus caffeei, thei: si in magna copia aliena materia aquae admixta est; similiter lutum, atramentum (attamen haec omnia facillime materia *dubie valida* evadent). V. S. Alph. ib. n. 103 III.

Dubia materia est: 1) jusculum, cerevisia reliquique potus valde tenues, seu qui ex parva copia alienae materiae confecti sunt; simili modo lixivium (imo facilius seu probabilius in eo valide baptizatur, quam in cerevisia vel caffee). S. Alph. n. 103. — Haec omnia igitur in defectu materiae certae in summa necessitate adhibenda sunt sub conditione, etsi iterandus conditionate baptismus est quam primum, si tempus et materia certior suppetat. — Similiter dubia materia est:

2) succus plantarum (quamquam valor non est multum probabilis, de quo cf. Gobat tr. 2 n. 16 et Tanner tom. 4 disp. 4 q. 1 n. 41); probabilior paulo erit humor fluens ex vite aliisque plantis (S. Alph.

l. c. n. 104 dub. 3), aqua ex sale soluta, aqua cum notabili non tamen praedominante quantitate alieni liquoris permixta;

3) aqua artificialis, ut rosacea et similes: S. Alph. l. c. n. 104;

4) glacies, nix etc. nondum resoluta (sc. si frons baptizandi glacie perfricaretur). At vix possibile est, ut necessitas utendi *haec* dubia materia unquam adsit: si enim calore manus resolvas paululum nivis vel glaciei, habeas materiam *certam*.

Ad II. De *licita* materia id praecipue addendum est, quod Ecclesia ⁶⁰ praescripsit circa benedictionem fontis.

1. Aqua baptismalis sive fons baptismalis bis in anno consecrari debet, veteri aqua in sacrarium dimissa, i. e. Sabbato sancto et in vigilia Pentecostes; imo etiam alio tempore (sc. secundum formulam in Rituali Romano descriptam), si aqua aut plane defecerit aut foeculenta evaserit. Haec vero consecratio facienda est cum oleis recenter, i. e. Fer. V. in Coena Domini ejusdem anni consecratis, si haberi possunt. Si vero tam cito afferri non potuerint, Sabbato sancto benedictio fontis peragenda est cum veteribus oleis, in vigilia Pentecostes cum novis; neque omittenda aut postea supplenda est infusio Sanctorum oleorum, uti ex recentioribus decretis S. S. Congr. plane constat, quamquam 12. April. 1755 in Lucana ad dub. III. permixtio ss. oleorum postea privatim supplenda permittebatur. V. Deer. in *Oriolen.* 23. Sept. 1837 et in *Cadurc.* 19. Sept. 1859, v. Gardell. n. 4820 et 5294.

2. Si aqua consecrata foeculenta evaserit, neque nova consecrari vel e vicinia recipi possit: haec aqua foeculenta non est adhibenda, sed potius aqua non consecrata, praesertim si benedicta (i. e. lustralis) sit. Ita *S. Congr. de Prop. fide in Tonkin.* 1806 et *S. Offic.* 17. Apr. fer. IV. 1839.

3. Si timor est, ne aqua consecrata deficiat, licet in minore quantitate aquam naturalem admisceri.

4. Sine necessitate adhibere aquam valde impuram, a peccato gravi immune non est. S. Alph. n. 102, Gury n. 236.

5. Quamquam peccatum non esse constat, in baptismo privato uti aquam non consecratam vel non benedictam: tamen quando sacerdos in necessitate domi baptizat infantem simul cum caerimoniis baptismum subsequentibus, quae baptismum efficiunt non omnino privatim, videtur omnino adhibenda esse aqua consecrata, si praesto est. — Ceterum in aliis baptismis consule etiam leges dioecesanarum. Imo in Anglia pro conditionato baptismo eorum, qui ab haeresi ad fidem catholicam redeunt, praescribitur usus aquae simpliciter lustralis hisce verbis „Hujusmodi baptismus non fiat publice, sed omnino privatim, cum aqua lustrali et absque caerimoniis“. Concil. Westmon. I. c. XVI. n. 8, v. Coll. Lac. t. III. col. 929.

B. Materia proxima.

I. Materia proxima est ea aquae applicatio, qua vere fiat hominis ablutio; haec enim spiritualiter efficienda est, ac proin corporaliter seu externo signo exhibenda.

II. Certissimum est, baptismum valide conferri sive immersione sive infusione, sive aspersione, modo tamen vera fiat ablutio.